

28.6.2022

EOAK/4034/2021

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

ESTEELLISYYS ESITUTKINNASSA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli A:n poliisilaitoksen menettelyä. Kantelijan mukaan hänet oli vangittu törkeää petosta koskevassa asiassa, jossa tutkinnanjohtajana toimi rikoskomisario B. Esitutinnan aikana poliisilaitos aloitti esitutinnan kahdesta kantelijan tekemäksi epäilystä virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta, jotka kohdistuivat B:hen ja hänen alaisiinsa tutkijoihin. Kantelijan mukaan tämä vaarantaa heidän puolueettomuutensa. Lisäksi virkamiehen väkivaltaisia vastustamisia koskeneiden esitutkintojen tutkinnanjohtaja ei ollut tiedusteltaessa ilmoittanut asiaan liittyvien poliisimiesten nimiä.

2 SELVITYS

Asiassa ovat antaneet selvityksensä A:n poliisilaitoksen rikosylikomisario C, rikostarkastaja D, rikoskomisario E, rikoskomisario B, vanhempi rikoskonstaapeli F, vanhempi konstaapeli G ja vanhempi konstaapeli H. Lausuntonsa ovat antaneet poliisipäällikkö ja Poliisihallitus.

Jäljennökset selvityksistä ja lausunnoista liitetään oheen tiedoksi kantelijalle.

Lisäksi käytettävissä ovat olleet esitutkintapöytäkirjat - - - ja - - - sekä rikosylikomisario C:n ja rikostarkastaja D:n 27.5.2021 antama vastaus kantelijan asianajajan tekemään esteellisyysväitteeseen. Käräjäoikeudesta on hankittu kantelijaa koskevat 18.5., 25.5. ja 8.6.2021 tehdyt pakkokeinopäätökset asiassa - - -.

3 RATKAISU

3.1 Esteellisyys

3.1.1 Tapahtumatietoja

A:n poliisilaitoksella oli tutkittavana rikosasia - - - (törkeä petos ja törkeä rahanpesu ym.). Kyseisessä asiassa, ns. valepoliisitapauksessa, iäkkäältä pariskunnalta oli poliisin mukaan erehdytetty omaisuutta noin 140 000 euron edestä ja poliisi piti kantelijaa keskeisenä pääepäilyinä.

Esitutkinta oli alkanut maaliskuussa 2021 ja tutkinnanjohtajana toimi rikoskomisario B. Jutussa toimivat tutkijoina muun muassa vanhempi konstaapeli H, vanhempi rikoskonstaapeli F ja vanhempi konstaapeli G.

Kantelija oli vangittu 11.5.2021. Käräjäoikeudessa käsiteltiin 18.5.2021 rikoskomisario B:n vaatimusta, että kantelijan sijoittamista poliisin säilytystiloissa jatketaan. Kantelija on vastustanut sitä ja pyytänyt sijoittamista tutkintavankilaan. Käräjäoikeus katsoi, että asiassa oli esitetty edellytykset kantelijan poliisivankilaan sijoituksen jatkamiselle.

Poliisi kirjasi 18.5.2021 rikosilmoituksen, jossa kantelija oli nimetty epäillyksi kahteen virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen. Ilmoituksen mukaan kantelija oli uhannut em. käräjäoikeuden istuntoon saattamassa olleita vanhempi konstaapeli H:ta ja vanhempi konstaapeli F:ää sekä myös rikoskomisario B:n lasta väkivallalla.

F on todistajana tässä esitutkinnassa kertonut, että kantelija oli käyttäytynyt hyvin ailahtelevaisesti ja aika ajoin aggressiivisesti ja, että tämä oli muun muassa huutanut käräjäoikeuteen vietäessä, että "täällä on pommi". Kantelija oli useaan otteeseen nimitellyt B:tä alatyylisesti. Kantelija oli uhannut taklata H:n oikeuskäsittelyn jälkeen niin, että veri lentäisi ja aikovansa "hapettaa" H:n lattialla. Kantelija oli myös vannonut, että B tulee maksamaan siitä, että kantelija passitettiin poliisivankilaan ja kertoi, kuinka potkaisisi B:n lasta päähän, jos olisi vapaana. Kantelija oli vaatinut, että F käyttää häneen etälamautinta ja kertonut aiheuttavansa käräjäoikeudesta lähdetessä tilanteen, jossa poliisi joutuisi ampumaan häntä. H on todistajana kertonut tapahtumista hyvin samankaltaisesti ja myös, että kantelija oli sanonut, että jos hän saisi kynän, hän löisi sen H:n ja F:n silmiin.

Lisäksi poliisi kirjasi 21.5.2021 rikosilmoituksen edellisenä päivänä tapahtuneeksi epäilystä virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta. Ilmoituksen mukaan kantelija oli uhannut kahdesti vääntää vanhempi konstaapeli G:ltä niskat nurin. Tämä oli tapahtunut sen jälkeen, kun G oli keskeyttänyt kantelijan ja tämän vaimon välisen puhelun, koska kantelija oli alkanut puhua tutkittavana olevasta asiasta, vaikka häntä oli tästä kielletty.

Nämä kaksi esitutkintaa määrättiin toimitettavaksi poliisilaitoksen Järvenpään poliisiasemalla ja tutkinnanjohtajana oli toiminut rikoskomisario E. Niissä kuultiin todistajina H:ta, F:ää, G:tä ja B:tä. Nämä asiat on esitutkintojen valmistuttua siirretty syyteharkintaan 2.6.2021.

Kantelijan asianajaja lähetti 25.5.2021 poliisipäällikölle sähköpostiviestin, jossa hän katsoi, että koska rikoskomisario B ja hänen alaisensa tutkijat olivat asianomistajia / asiaan osallisia virkamiehen väkivaltaista vastustamista koskevilla asioilla, he olivat esteellisiä toimimaan kantelijan suhteen ns. valepoliisitapauksen tutkinnassa. Hän pyysi asiassa kirjallista ja perusteltua päätöstä, mikäli katsottaisiin, etteivät kyseiset poliisimiehet ole poliisin käsityksen mukaan esteellisiä.

Rikosylikomisario C ja rikostarkastaja D ovat 27.5.2021 vastanneet kantelijan asianajajalle todeten, että asiasta oli keskusteltu tutkinnanjohtaja B:n kanssa. Vastauksen mukaan yleinen luottamus tutkinnanjohtajan toimintaan ei horju ja että esteellisyysväitteen ja kantelijan uhkailun tarkoituksena on ainoastaan rikostutkinnan vaikeuttaminen, kuten B on asiaa arvioinut. Vireillä olevat esitutkinnot eivät vastauksen mukaan ole aiheuttaneet ylimpien laillisuusvalvojen edellyttämää epäilyä ja poliisimiesten välien kiristymistä tavalla, jonka voitaisiin katsoa vaarantavan tutkinnan puolueettomuuden.

3.1.2 Oikeusohjeita

Esitutkintalain 2 luvun 7 §:n mukaan tutkinnanjohtaja, tutkija ja muu esitutkintaviranomaisen virkamies eivät saa esteellisinä osallistua esitutkintaan. Esitutkintavirkamiehen esteellisyyttä koskeva kysymys on ratkaistava viipymättä. Virkamies itse tai tarvittaessa hänen esimiehensä ratkaisee kysymyksen esteellisyydestä.

Esteellisyyserusteista säädetään esitutkintalain 2 luvun 8:ssä. Sen mukaan

Esitutkintavirkamies on esteellinen, jos:

- 1) hän tai hänen läheisensä on esitutkinnan asianosainen;
- 2) hän tai hänen läheisensä avustaa taikka edustaa asianosaista tai sitä, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;
- 3) asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa hänelle tai hänen 3 momentissa tarkoitettulle läheiselleen;
- 4) hän on palvelussuhteessa tai käsiteltävään asiaan liittyvässä toimeksiantosuhteessa asianosaiseen tai siihen, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;

- 5) hän tai hänen 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu läheisensä on hallituksen, hallintoneuvoston tai niihin rinnastettavan toimielimen jäsenenä taikka toimitusjohtajana tai sitä vastaavassa asemassa sellaisessa yhteisössä, säätiössä, valtion liikelaitoksessa tai laitoksessa, joka on asianosainen tai jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;
- 6) hän tai hänen 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu läheisensä kuuluu viraston tai laitoksen johtokuntaan tai siihen rinnastettavaan toimielimeen ja kysymys on asiasta, joka liittyy tämän viraston tai laitoksen ohjaukseen tai valvontaan; tai
- 7) luottamus hänen puolueettomuuteensa muusta erityisestä syystä vaarantuu.

Kantelussa ei ole väitetty eikä muutoinkaan ole tullut ilmi, että kantelijan tai tutkittavana olevan asian ja kyseisten poliisimiesten välillä olisi mitään esitutkintalain 2 luvun 8 §:n 1-6 kohdissa nimenomaisesti mainittua erityissuhdetta. Tässä tapauksessa voikin käsitykseni mukaan tulla tarkemmin arvioitavaksi vain em. säännöksen 7 kohdan yleislausekkeen tarkoittama esteellisyys.

Tästä lainkohdasta on ao. hallituksen esityksessä todettu muun muassa seuraavaa.

”Yleislausekkeen keskeiseksi merkitykseksi on muodostunut sen arvioiminen, miltä esitutkintavirkamiehen toiminta näyttää ulospäin. Yleisön luottamus esitutkinnan puolueettomuuteen ei saa vaarantua. Kohdassa tarkoitettun syyn on oltava ulkopuolisen havaittavissa ja sen puolueettomuutta vaarantavan vaikutuksen tulee olla suunnilleen samanasteinen kuin erikseen määritellyissä esteellisyysperusteissa.

Voimassa olevan lain perusteella yleislausekkeen soveltamisessa on usein kysymys tapauksista, joissa rikoksesta epäilty on tehnyt tutkijaa tai tutkinnanjohtajaa vastaan kantelun tai rikosilmoituksen jossakin toisessa asiassa tai kantelun kohteena olevassa rikosasiassa. Epäilty on saattanut myös toimia siten, että poliisimies on tehnyt rikosilmoituksen epäillyn menettelystä.

Ylimpien laillisuusvalvojen ratkaisujen perusteella tutkinnanjohtajasta tai tutkijasta tehty kantelu ei sinänsä aiheuta esteellisyyttä. Lisäksi vaaditaan epäillyn ja poliisimiehen välien kiristymistä tavalla, jonka voidaan katsoa vaarantavan tutkinnan puolueettomuuden. Ei voida lähteä myöskään siitä, että epäillyn poliisimiehestä tekemä rikosilmoitus ehdottomasti aiheuttaa esteellisyyden, vaikka se luokin kantelua vahvemman oletettaman rikosilmoituksen tekijän ja kohteen asian käsittelyyn vaikuttavasta vastakkainasettelusta.

Jos kantelut tai rikosilmoitukset aiheuttaisivat automaattisesti esteellisyyden, rikoksesta epäilty voisivat niitä tekemällä kohtuuttomasti vaikeuttaa rikostutkintaa. Kantelun tai rikosilmoituksen kohteena oleva henkilö voi kuitenkin reagoida niin voimakkaasti, että hänen puolueettomuutensa yksittäistapauksessa vaarantuu. Tällainen tilanne on kysymyksessä ainakin silloin, kun poliisimies tekee rikosilmoituksen rikoksesta epäillyn menettelystä. Esteellisyyden puolesta saattaa puhua myös se, että virallinen syyttäjä tekee tutkinnanjohtajana päätöksen poliisirikosta koskevan esitutkinnan aloittamisesta.

Rikoksesta epäilty tai muu asianosainen ja poliisimies voivat joutua toistensa vastapuoliksi myös muussa kuin rikosasiassa. Esimerkkinä voidaan mainita tutkinnanjohtajaan tai tutkijaan kohdistettu vahingonkorvauskanne. Tällaisessa tapauksessa lähtökohtana voidaan pitää poliisimiehen puolueettomuuden vaarantumista. Poikkeuksena voidaan tässäkin pitää sellaista tilannetta, että oikeudenkäynti on pantu vireille yksinomaan tarkoituksessa tehdä poliisimiehestä esteellinen. Tämän tarkoituksen tulisi kuitenkin olla ilmeinen.

Ylimpien laillisuusvalvojen ratkaisukäytännöstä löytyy esimerkkejä muistakin tapauksista, joissa tutkinnanjohtaja tai tutkija on katsottu tai olisi ollut aiheellista katsoa esteelliseksi yleislausekkeen perusteella. Esimerkkeiksi voidaan mainita se, että mahdolliseen rikokseen liittyvä ojan kaivaminen oli tapahtunut tutkinnanjohtajan neuvojen ja kehotusten mukaan ja että kuolemaan johtanutta pahoinpitelyä koskevan rikosasian tutkija oli neuvotellut ja päättänyt rikoksesta epäillyn koiran ostamisesta esitutkinnan ollessa kesken. Poliisimiestä ei voida sen sijaan pitää esteellisenä pelkästään sen vuoksi, että hän saattaa todistajana joutua kertomaan jostakin rikostapahtumasta.” (hallituksen esitys 222/2010 s.173)

3.1.3 Laillisuusvalvontaratkaisuja

Apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussa dnro 2808/4/01 oli kyse tapauksesta, jossa rikoskomisario oli kantelijaa koskeneen rikoskokonaisuuden tutkinnanjohtaja. Kantelija oli tutkinnan aikana sylkäissyt tutkimusavustajaa kasvoihin ja rikoskomisario määrättiin tämänkin asian tutkinnanjohtajaksi. Seuraavana päivänä kantelija sylkäisi myös rikoskomisariota kasvoihin, josta tämä teki rikosilmoituksen ja oli tässä virkamiehen väkivaltaista vastustamista ja kunnianloukkausta koskevassa asiassa asianomistaja. Kantelija oli myös uhkaillut rikoskomisariota.

Apulaisoikeusmies katsoi, että vaikka rikoskomisario ei ollut ylittänyt harkintavaltaansa arvioidessaan, ettei ollut esteellinen toimimaan tutkinnanjohtajana alkuperäisessä rikoskokonaisuudessa, niin asiassa olisi voinut perustellusti tulla toiseenkin lopputulokseen.

Lisäksi apulaisoikeusasiamies totesi, että erityisen herkkä on tilanne, jossa tutkinnanjohtaja on itse samankaltaisessa rikosasiassa asianomistajana ja hän viittasi siihen, että sylkeminen on laadultaan varsin loukkaava teko. Sylkemisasiain tutkinnanjohtaja olikin vaihdettu, mitä ratkaisua apulaisoikeusasiamies piti oikeana.

Apulaisoikeuskansleri puolestaan totesi ratkaisussaan (615/1/1996), että tutkinnanjohtajan puolueettomuus esitutkinnan toimittamisessa voi vaarantua, mikäli tutkinnanjohtaja on asianosaisen vastapuoli vireillä olevassa oikeudenkäynnissä. Mikäli tällainen tilanne syntyy, tutkinnanjohtajaa voidaan pitää esteellisenä tutkimaan vastapuolensa asiaa, eikä hän sen vuoksi saisi jatkaa asian käsittelemistä. Poikkeuksena voidaan pitää sellaista tilannetta, että tutkittavana olevan jutun asianosainen on pannut oikeudenkäynnin vireille tutkinnanjohtajaa vastaan vireille tehdäkseen hänet esteelliseksi. Tällaisen tarkoituksen pitäisi apulaisoikeuskanslerin mukaan kuitenkin olla ilmeinen. Tutkinnanjohtajan henkilökohtaisen esteellisyyden seurauksena ei kuitenkaan hänen tutkintaryhmänsä tule esteelliseksi.

Apulaisoikeuskanslerin ratkaisussa (7574/1/01) todettiin, että tutkinnanjohtajana toiminut rikoskomisario oli vaatiessaan kantelijaa vangituksi jättänyt noudattamatta Sveitsin oikeusviranomaisten oikeusapuaineiston käyttämiseksi asettaman rajoituksen. Kantelija oli tehnyt tutkinnanjohtajan menettelystä rikosilmoituksen, jonka johdosta oli käynnistetty esitutkinta. Apulaisoikeuskansleri katsoi, että rikoskomisarion kykyyn toimia puolueettomasti tutkinnanjohtajana kohdistuvan luottamuksen voitiin objektiivisesti arvioiden katsoa vaarantuneen viimeistään sen jälkeen kun esitutkinnan toimittaminen rikoskomisarion menettelystä oli aloitettu.

3.1.4 Kannanotot

Totean ensiksikin, että kantelussa ei tuoda esille, että kantelijan epäiltyä törkeää petosta ynnä muuta koskeva esitutkinta olisi suoritettu jotenkin puutteellisesti tai puolueellisesti, vaan siinä on vain lyhyesti katsottu edellä kerrotun asetelman vaarantavan tutkinnanjohtajan ja tutkijoiden puolueettomuuden. Käytettävissäni oleva selvitys ei muutoinkaan anna aihetta epäillä tuon esitutkinnan asianmukaisuutta.

Pelkkä tosiallinen puolueettomuus ei kuitenkaan ole riittävää, koska esitutkintalain 2 luvun 8 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan esteellisyys voi syntyä myös, jos luottamus poliisimiesten puolueettomuuteen on vaarantunut.

Yleistä

Esteellisyyssäännösten tavoitteena on turvata asioiden valmistelun ja päätöksenteon puolueettomuutta ja objektiivisuutta viranomaistoiminnassa.

Esteellisyyttä koskevilla säännöksillä vähennetään henkilön myötävaikutusmahdollisuuksia asian käsittelyyn sellaisissa tapauksissa, joissa epäasialliset henkilökohtaiset sivuvaikuttimet saattaisivat ohjata virkamiehen toimintaa (subjektiivinen puolueettomuus). Toisaalta säännöksillä pyritään ylläpitämään ja vahvistamaan yleistä luottamusta viranomais toiminnan puolueettomuutta ja tasapuolisuutta kohtaan (objektiivinen puolueettomuus).

Esitutkintalain 2 luvun 8 §:n 1 momentin 1-6 kohtien erityiset esteellisyyssperusteet ovat luonteeltaan muodollisiin kriteereihin perustuvia ja siten tulkinnaltaan selvempiä kuin 7 kohdan yleislausekkeen mukainen puolueettomuuden vaarantumis -jäävi, joka on muotoilultaan väljempi, joustavampi ja arvostuksenvaraisempi. Tämän esteellisyyssperusteen, kuten muidenkin esteellisyyssperusteiden tulkinta, on oikeusharkintaa. Puolueettomuuden vaarantuminen on arvioitava objektiivisesti tapauksen ominaispiirteiden mukaan.

Tarkastelun näkökulmana on se, miten menettely näyttäytyy ulkopuoliselle henkilölle tai taholle. Luottamus jonkun puolueettomuuteen on aina arvioitsijasta riippuvainen asia, mutta korostan, että asiaa ei ratkaista esimerkiksi yksittäisen asianosaisen virkamiestä kohtaan tuntemaan epäluottamuksen perusteella. On tehtävä tosiasioihin perustuva objektiivinen arvio siitä, onko tiettyjen seikkojen perusteella katsottava luottamuksen virkamiehen puolueettomuuteen vaarantuneen.

Vaikka säännöksissä mainitaan "muu erityinen syy", käytännössä kysymys on tavallisesti useista esteellisyyden kannalta relevanteista seikoista muodostuvasta kokonaisuudesta, joiden yhteisvaikutusta arvioidaan yleisen luottamuksen kannalta. On mahdotonta tyhjentävästi määritellä kaikkia sellaisia erityisiä syitä, jotka vaarantavat luottamuksen puolueettomuuteen. Joka tapauksessa tällaisen syyn on oltava ulkopuolisen havaittavissa ja sen puolueettomuutta vaarantavan vaikutuksen tulee olla suunnilleen saman asteinen kuin erikseen määritellyissä esteellisyyssperusteissa.

Tällainen erityinen peruste tai syy voi olla se, että virkamies saattaa olla sitoutunut käsittelyn kohteena olevaan asiaan tai asianosaiseen siten, että tällaisen sitoumuksen voidaan olettaa vaarantavan edellytyksiä puolueettomaan asian käsittelyyn. Peruste voi olla myös esimerkiksi virkamiehelle erityisen merkityksellinen ja kiinteä ystävyys-, yhteistyö- tai kiistasuhde asianosaiseen tai muunlainen vahva sidonnaisuus tai keskinäinen lojaalisuus, joka voi aiheutua muun muassa yhteisistä taloudellisista intresseistä.

Arviointi väitetystä esteellisyydestä

Käsitykseni mukaan ei ole harvinaista, että epäillyn ja tutkijoiden/tutkinnanjohtajan välillä on jänniteitä; tämä johtuu jo perusasetelman luonteesta. Kaikki jännitteet eivät kuitenkaan synnytä esteellisyyttä. Käsitykseni mukaan esteellisyys on käsillä vasta, kun epäillyn ja esitutkintavirkamiesten välien kiristyvät sellaisista syistä ja sellaisella tavalla, joka antaa ulkopuoliselle tarkastelijalle aiheen päätyä siihen, että luottamus esitutkinnan puolueettomuuteen vaarantuu. Kantelu ja vielä voimakkaammin rikosilmoitus lisäävät osallisten välisiä jännitteitä ja luovat oletuksen normaalista poikkeavasta vastakkainasettelusta.

Varsinkin rikosilmoituksen tekemisen voi nähdä merkkinä siitä, että teko on koettu vakavaksi ja esteellisyyden synty on mielestäni hyvin mahdollista. Sinänsä kyse voi olla myös pelkästään siitä, että halutaan osoittaa, että tällaiseen käytökseen liittyy seuraamuksia. Vaikka poliisimiehet käsitykseni mukaan ovat jossain määrin tottuneita nimittelyyn ja uhkailuihinkin, niin ei voida vaatia, että he eivät koskaan reagoi asiaan rikosilmoituksella; heillä on toki sama oikeus kuin kenellä tahansa tehdä asiasta ilmoitus.

On myös huomattava, että esitutkintalain 3 luvun 1 §:n mukaan poliisilla on myös nimenomainen velvollisuus kirjata rikosilmoitus paitsi silloin kun joku ulkopuolinen ilmoittaa epäilemästään rikoksesta, myös silloin kun epäilty rikos muutoin tulee poliisin tietoon (jos 9 §:n 1 momentissa tarkoitettut toimenpiteistä luopumisen edellytykset eivät täyty). Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen on virallisen syytteen alainen rikos ja sitä koskevilla säännöksillä suojellaan ensi sijassa valtiovallan auktoriteettia, vaikka sinänsä samalla turvataan virkamiestä myös henkilönä. Tuo rikos voi toteutua myös uhkaamalla virkamiestä väkivallalla.

Korostan, että esitutkintalain 2 luvun 8 §:n 1 momentin 7 kohta edellyttää joka tapauksessa tapauskohtaista harkintaa. Käsitykseni mukaan ei voidakaan lähteä siitä, että esteellisyys syntyisi automaattisesti aina, jos esimerkiksi kirjataan ilmoitus epäillyn tutkinnanjohtajaan kohdistamasta rikoksesta. Jos hyväksyttäisiin, että epäilty voisi jollakin etukäteen määritellyn kynnyksen ylittävällä teolla aina aiheuttaa tutkinnanjohtajan/tutkijan esteellisyyden, rikostutkinta voisi joutua kestävämpään tilanteeseen. Toisaalta on niin, että tahallisestikin esteellisyyden aikaansaamiseksi tehty teko voi aiheuttaa esteellisyyden varsinkin, jos sen kohde reagoi niin voimakkaasti, että yleinen luottamus hänen puolueettomuuteensa vaarantuu. Käsitykseni mukaan ratkaisevaa merkitystä ei ole sillä muodollisella seikalla, että virkamiehen väkivaltaista vastustamista koskevissa esitutkinnoissa ao. poliisimiehiä ei ole katsottu asianomistajiksi vaan todistajiksi – joka tapauksessa tutkittaviksi tulleet kantelijan teot ovat kohdistuneet heihin.

Sinänsä poliisin ammattitaitoon kuuluu, että hän ei anna epäillyn tutkittavana olevien tekojen laadun, tämän henkilökohtaisten ominaisuuksien, käytöksen eikä myöskään tämän poliisimieheen tutkinnan aikana mahdollisesti kohdistamien loukkausten tai tekojen vaikuttaa tehtäviensä asianmukaiseen hoitamiseen. Pelkästään poliisimiehen oman arvion varaan tämän asian harkintaa ei kuitenkaan voida jättää, vaikka hänen omalla asennoitumisellaan toki merkitystä onkin. Puheena oleva yleislauseke joka tapauksessa edellyttää arviointia poliisin toimintaa kohtaan tunnettavan luottamuksen näkökulmasta eli miltä tilanne näyttää ulospäin.

Tässä tapauksessa saadun selvityksen mukaan rikoskomisario B päätti 21.5.2021, että vanhempi konstaapeli G ei enää osallistu kantelijan asian esitutkintaan, kun oli kirjattu ilmoitus siitä, että kantelija oli kahdesti uhannut vääntää G:n niskat nurin. Tämän vuoksi ei ole tarpeen ottaa asiaan enemmälti kantaa G:n osalta. Totean kuitenkin, että G oli toiminut kantelijan kuulustelijana (toisin kuin esim. H ja F).

Näin ollen arvioitavaksi jäävät ilmoituksen - - - tarkoittamat tapahtumat käräjäoikeuden istunnon 18.5.2021 yhteydessä ja erityisesti poliisimiesten reagointi niihin. Pelkkä rikosilmoituksen tekeminen ei automaattisesti johda esteellisyyteen, vaan kyse on rikosasian vakavuuden ohella keskeisesti siitä, ovatko poliisimiehet muutoin reagoineet ilmoituksen tarkoittamiin tapahtumiin tavalla, joka vaarantaa luottamuksen heidän puolueettomuuteensa.

H ja F ovat sinänsä olleet kantelijan asiassa tutkijoita, mutta he eivät esimerkiksi olleet kuulustelleet kantelijaa. He olivat saattamassa kantelijaa käräjäoikeudessa ja heidän kertomansa perusteella kantelija näyttää suuttuneen siitä, että tutkinnanjohtaja B oli vaatinut, että kantelijaa säilytetään edelleen poliisivankilassa, eikä häntä siirretä vankilaan. Kantelijan tyytymättömyyden ja alatyylisen nimittelyn kohde näyttää pääosin olleen B, eikä H:n ja F:n kertoman perusteella näytä siltä, että he olisivat ottaneet kantelijan puheet henkilökohtaisesti. Myöskään voimakeinoja ei ole tarvinnut käyttää, vaan he ovat rauhoitelleet kantelijaa suullisesti. H ja F ovat sinänsä kertoneet myös itseensä ja B:hen kohdistuneista uhkauksista, mitkä kantelija on kiistänyt. Joka tapauksessa he näyttävät yhdistävän uhkaukset nimenomaan kantelijan tuonhetkiseen suuttumukseen sijoituspäätöksestä. Katson, ettei ole osoitettavissa olleen ilmeistä, että kantelijan tarkoituksena olisi ollut luoda esteellisyyteen johtava tilanne.

Käytettävissä olevan selvityksen perusteella asiassa ei mielestäni ole esitutkintalain 2 luvun 8 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettua muuta erityistä syytä katsoa, että luottamus H:n ja F:n puolueettomuuteen kantelijaa koskevassa esitutkinnassa olisi vaarantunut.

Tutkinnanjohtaja B:n osalta on ensinnäkin huomattava, että hän ei ole ollut käräjäoikeudessa, koska istunto on toteutettu videoyhteydellä ja hän on tuolloin itse kuullut vain yhden alatyylisen nimittelyn. B kertoi todistajana kuultuna, että myöhemmin samana päivänä hän sai kuulla H:lta, että kantelija oli käyttäytynyt tätä ja F:ää kohtaan uhkaavasti ja aggressiivisesti. H oli myös kertonut B:lle kantelijan esittäneen pakkokeinokäsittelyn jälkeen B:hen kohdistuneita suusanallisia uhkauksia, jotka liittyivät suoraan hänen virkatehtäviinsä tutkinnanjohtajana. B:tä on siis kuultu esitutkinnassa todistajana, jolla on totuudessa pysymisvelvollisuus.

B toteaa selvityksessään, ettei hän ole perehtynyt kyseiseen esitutkintaan. Käytävissä olevasta esitutkintapöytäkirjastakaan ei käy esimerkiksi ilmi, että hänen kuulustelussaan olisi mainittu hänen lapseensa kohdistunutta uhkausta eikä selvityksestä muutoinkaan käy ilmi, että hän olisi tästä tullut tietoiseksi. Jos näin olisi ollut, niin se olisi ollut mielestäni puhunut esteellisyyden puolesta.

Totean myös, että B:llä ei ole ollut asiassa vaatimuksia eikä hän ole reagoinut kantelijan häneen kohdistamiin nimittelyihin esimerkiksi tekemällä rikosilmoitusta kunnianloukkauksesta.

Käytävissä olevasta selvityksestä ei käsitykseni mukaan käy ilmi seikkoja, joitten perusteella voisin katsoa, että B tai hänen esimiehensä olisivat ylittäneet harkintavaltansa, kun he ovat katsoneet, ettei esteellisyyttä ole syntynyt. Kyse on kuitenkin ollut varsin tulkinnanvaraisesta tilanteesta ja saatankin B:n, C:n ja D:n tietoon edellä esittämäni näkemykset esteellisyyssarvioinnissa huomioon otettavista seikoista.

Menettely esteellisyysasiassa

Rikoskomisario B on paitsi itse arvioinut, ettei hän ole esteellinen myös pyytänyt esimiestään arvioimaan tätä kysymystä. Selvityksestä käy myös ilmi, että tapahtumat ja epäiltyjä virkamiehen väkivaltaisia vastustamisia koskeneet esitutkinnat ovat tulleet hänen esimiestensä tietoon. Lisäksi kantelijan asianajaja on esittänyt poliisilaitokselle esteellisyysväitteen, jonka tutkinnanjohtajan esimiehet ovat arvioineet. B ja hänen alaisensa tutkijat ovat toimineet esimiestensä linjausten mukaisesti, kun kyseistä esitutkintaa on jatkettu sen jälkeen, kun kantelijaa on alettu epäillä em. kahdesta virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta.

Asiassa on noudatettu esitutkintalain 2 luvun 7 §:ää, eikä asia tältä osin anna minulle aihetta toimenpiteisiin.

Totean kuitenkin, että Poliisihallituksen lausunnossa on katsottu, että esimiehen tekemä ratkaisu esteellisyysselvityksessä on ratkaisu, josta tulisi tehdä esitutkintalain 11 luvun 1 §:n mukainen esitutkintapäätös.

Tuon säännöksen mukaan

Esitutinnan toimittamatta jättämisestä, lopettamisesta 3 luvun 9 §:n 1 momentin taikka 10 tai 10 a §:n nojalla sekä päättämisestä saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi on tehtävä kirjallinen päätös. Sama koskee muuta vastaavaa esitutkintapäätöstä, joka voi vaikuttaa asianosaisen oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin.

Edellä 1 momentissa tarkoitetusta päätöksestä on ilmentävä: 1) päätöksen tehnyt viranomainen ja päätöksen tekemisen ajankohta; 2) asianosaiset; 3) asia; 4) päätöksen perustelut ja sovelletut säännökset; 5) päätöksen sisältö; ja 6) lisätietoja antavan esitutkintavirkamiehen yhteystiedot.

Tältä osin on arvioitava, onko ollut kyse ko. lainkohdan 1 momentissa nimenomaisesti mainittuja päätöksiä vastaavasta esitutkintapäätöksestä, joka voi vaikuttaa asianosaisen oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin. Lain esitöissä on tältä osin todettu muun muassa seuraavaa.

”Muiden kuin nimenomaisesti mainittujen ratkaisujen vaikutus olisi arvioitava tapauskohtaisesti. Kirjallisen päätöksen antamistarve voi koskea esimerkiksi esitutinnan keskeyttämistä, sitä, että henkilöä ei ole katsottu asianosaiseksi tai että henkilön ei ole sallittu käyttää esittämäänsä avustajaa esitutkinnassa. Poliisimies on myös saattanut kieltäytyä kirjaamasta rikosilmoitusta. Kysymys voi olla myös esimerkiksi siitä, että esitutkintaviranomainen ei ole suostunut asianosaisen pyyntöön lisätutinnan suorittamisesta tai loppulausunnon antamisesta. Myös esitutkintatoimenpiteen siirtämistä koskeva päätös saattaisi olla aihetta saattaa asianosaisten tietoon.

Vaikka esitutkintapäätöksen laatimisen tarve harkittaisiin viran puolesta, harkinnassa tulisi päätöksen antamista vahvasti puoltavana seikkana ottaa huomioon se, että asianosainen nimenomaisesti pyytää kirjallista päätöstä asiasta. Yleensä kirjallista päätöstä ei tarvitsisi tehdä tapauksissa, joissa esitutkinnassa toimitaan asianosaisen toivomalla tavalla. Syytä on myös korostaa sitä, että esitutkinnassa tehdään lukuisasti päätöksiä tavanomaisista ja rutiiniluonteisista esitutkintatoimenpiteistä, joilla ei olisi säännöksessä tarkoitettulla tavalla vaikutusta asianosaisen oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin. Näistä ei myöskään tarvitsisi tehdä momentissa tarkoitettua kirjallista päätöstä.” (hallituksen esitys 222/2010 s.237)

Käsitykseni mukaan tässä tapauksessa esitutkintapäätöksen tekemisen puolesta mielestäni puhuu se, että kyse ei ole tavanomaisesta tai rutiiniluonteisesta päätöksestä vaan ratkaisusta, joka koskee esitutinnan toimittamisen perusedellytyksiä. Tässä tapauksessa poliisilta on myös nimenomaisesti pyydetty kirjallista ja perusteltua päätöstä.

Katsonkin, että tässä tapauksessa olisi ollut perusteltua tehdä esitutkintalain 11 luvun 1 §:ssä tarkoitettu esitutkintapäätös.

Totean kuitenkin, että C:n ja D:n antamasta vastauksesta käyvät tosiasiallisesti ilmi em. säännöksessä edellytetyt seikat. Asia on myös käsitelty hyvin ripeästi. Kun vielä otetaan huomioon, että kyseinen esitutkintalain pykälä on varsin tulkinnanvarainen, pidän riittävän, että saatan käsitykseni C:n ja D:n tietoon.

3.2 Rikoskomisario E:n menettely

3.2.1 Tapahtumatietoja

Kantelijan asianajaja pyysi 25.5.2021 sähköpostitse ilmoittamaan niiden poliisien nimet ja tittelit, jotka ovat asianomistajia / asiaan osallisia virkamiehen väkivaltaista vastustamista koskevissa asioissa, joissa epäiltynä oli kantelija. Lisäksi hän pyysi ilmoittamaan asioiden R-numerot.

Rikoskomisario E ilmoitti kyseisten kahden asian rikosilmoitusnumerot ja että hän toimii niissä tutkinnanjohtajana. Lisäksi hän ilmoitti, että ”molempiin on kuultu todistajina A:n poliisilaitoksella poliisivirassa työskenteleviä henkilöitä. Esitutkintapöytäkirjat toimitetaan Teille esitutkinnan valmistuttua.”

Esitutkinnat ko. asioissa ovat valmistuneet 30.5. ja 2.6.2021, ja asiat on siirretty syyteharkintaan 2.6.2021. Esitutkintapöytäkirjat on samaan aikaan toimitettu kantelijan asianajajalle.

3.2.2 Oikeusohjeita

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (julkisuuslaki) 11 §:n 3 momentin mukaan esitutkinnan asianosaisen oikeuteen saada tieto esitutkinnassa esitetystä tai laaditusta asiakirjasta sovelletaan, mitä on säädetty esitutkintalain 4 luvun 15 §:ssä.

Esitutkintalain 9 luvun 7 §:n mukaan

Esitutkinta-asiakirjojen julkisuudesta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa. Asianosaisjulkisuuden osalta sovelletaan, mitä tämän lain 4 luvun 15 §:ssä säädetään.

Esitutkintalain 4 luvun 15 §:n 1-4 momentit kuuluvat seuraavasti

Asianosaisella on esitutkinnan aloittamisen jälkeen oikeus saada tieto esitutkintaan johtaneista ja esitutkinnassa ilmi tulleista seikoista sekä esitutkinta-aineistosta, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn.

Asianosaisella ei ole 1 momentissa tarkoitettua oikeutta ennen tutkinnan lopettamista, jos tietojen antamisesta on haittaa asian selvittämiselle.

Asianosaisella ei ole 1 momentissa tarkoitettua oikeutta, jos tiedon antamatta jättäminen on välttämätöntä erittäin tärkeän yleisen tai yksityisen edun turvaamiseksi. Asianosaisella ei ole oikeutta saada tietoa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11§:n 2 momentin 6 a, 7 tai 7 a kohdassa tarkoitetuista tiedoista.

Kun harkitaan asianosaisen oikeutta saada tietoja tai sen rajoittamista, arvioinnissa on otettava huomioon asianosaisen oikeus puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä.

Saman pykälän 6 momentin mukaan asianosaisen oikeuteen saada tieto esitutkinta-aineistosta sovelletaan muutoin, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään. Tiedon antamiseen ääni- ja kuvatallenteesta sovelletaan kuitenkin, mitä tämän lain 9 luvun 7 §:n 2 momentissa säädetään.

Julkisuuslain 14 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen asiakirjan antamisesta päättää se viranomainen, jonka hallussa asiakirja. Pykälän 3 momentin mukaan, jos virkamies kieltäytyy antamasta pyydettyä tietoa, hänen on 1) ilmoitettava tiedon pyytäjälle kieltäytymisen syy, 2) annettava tieto siitä, että asia voidaan saattaa viranomaisen ratkaistavaksi, 3) tiedusteltava asian kirjallisesti vireille saattaneelta tiedon pyytäjältä, haluaako hän asian siirrettäväksi viranomaisen ratkaistavaksi sekä 4) annettava tieto käsittelyn johdosta perittävistä maksuista.

Julkisuuslain 33 §:n mukaan muun muassa lain 14 §:ssä tarkoitettuun viranomaisen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen.

3.2.3 Kannanotot

Olen päätöksessäni EOAK/2268/2021 käsitellyt esitutkintalain ja julkisuuslain suhdetta esitutkinnan asianosaisjulkisuudesta päätettäessä. Totesin tuolloin muun muassa seuraavaa.

” Perussäännös asianosaisjulkisuudesta esitutkinnassa on esitutkintalain 4 luvun 15 §. Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu seuraavaa:

Pykälän 1 momentissa olisi esitutkinnan asianosaisen tiedonsaantioikeuden laajuutta koskeva pääsääntö. Kuten nykyisinkin, asianosaisella on esitutkinnan aloittamisen jälkeen oikeus saada tieto esitutkintaan johtaneista ja esitutkinnassa ilmi tulleista seikoista. Jatkossa pykälässä säädettäisiin esitutkinnan asianosaisen tiedonsaantioikeudesta myös esitutkinta-asiakirjojen osalta. Ehdotetun momentin mukaan asianosaisella olisi esitutkinnan aloittamisen jälkeen oikeus saada tieto esitutkinta-aineistosta, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn.

Tältä osin ehdotettu säännös vastaisi asianosaisen tiedonsaantioikeuteen esitutkinta-asiakirjoista nykyisin sovellettavaa julkisuuslain 11 §:n 1 momenttia, jonka mukaan asianosaisella on oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitelleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn.

Ehdotetun momentin mukaan esitutkinnan asianosaisen tiedonsaantioikeuden laajuus eroaisi nykytilasta siten, että tiedonsaantioikeus ei olisi sidottu julkisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettuun viranomaisen asiakirjan määritelmään. Muilta osin asianosaisjulkisuuden laajuutta ei muutettaisi.

Kuten nykyisinkin, asianosaisen tiedonsaantioikeus esitutkinta-aineistosta lähtökohtaisesti kattaisi esitutkinnassa kertyneen aineiston eli sekä esitutkintaviranomaisen laatimat että sille toimitetut asiakirjat. Ehdotetun momentin mukainen tiedonsaantioikeus kattaisi myös sellaisen esitutkinnassa kertyneen aineiston, jota ei ole liitetty esitutkintapöytäkirjaan. Pykälässä tarkoitettu tiedonsaantioikeus olisi myös asianosaisen edustajalla ja avustajalla.

Asianosaisella ei nykyisin ole julkisuuslain 11 §:n nojalla oikeutta saada tietoa sellaisesta esitutkinnassa kertyneestä aineistosta, joka ei täytä lain 5 §:n 2 momentissa olevaa viranomaisen asiakirjan määritelmää siten kuin sitä on yleisperusteluissa mainituissa korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuihin tulkitettu (KHO 2005:89 ja KHO 2007:64). Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset voivat kuitenkin edellyttää, että asianosaisen tiedonsaantioikeus on julkisuuslaissa säädettyä laajempi ja kattaa sellaista aineistoa, jota ei voida pitää julkisuuslaissa tarkoitettuna viranomaisen asiakirjana ja joka ei sen vuoksi kuulu julkisuuslain soveltamisalaan. Kun jatkossa asianosaisjulkisuus myös asiakirjojen osalta määräytyisi nyt kysymyksessä olevan pykälän nojalla, asianosaisen tiedonsaantioikeuden laajuus ei olisi enää sidottu julkisuuslain viranomaisen asiakirjan määritelmään (HE 71/2014 vp, s. 23-24).

Julkisuuslain soveltamisen osalta perusteluissa on todettu seuraavasti:

Esityksessä ehdotetun esitutkintalain 4 luvun 15 §:n 6 momentin mukaan asianosaisen tiedonsaantioikeuteen esitutkinta-aineistosta sovellettaisiin muutoin, mitä julkisuuslaissa säädetään. Ehdotetun viittaussäännöksen nojalla asianosaisen tiedonsaantioikeuteen sovellettaisiin myös julkisuuslain muutoksenhakua koskevia säännöksiä. Esitutkintaviranomaisen esitutkintalain 4 luvun 15 §:n nojalla tekemään asianosaisen tiedonsaantioikeutta esitutkinta-aineistosta koskevaan päätökseen saisi siten hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin julkisuuslain 33 §:n 1 momentissa säädetään (HE 71/2014 vp, s. 21).

Perusteluissa todetaan edelleen, että

Pykälän 6 momentin mukaan asianosaisen oikeuteen saada tieto esitutkinta-aineistosta sovellettaisiin muutoin, mitä julkisuuslaissa säädetään. Säännöksen nojalla sovellettaviksi tulisivat siten muun muassa tiedon antamista asiakirjasta, vaitiolovelvollisuutta ja muutoksenhakua koskevat julkisuuslain säännökset. Tiedon antamiseen ääni- ja kuvatallenteesta sovellettaisiin kuitenkin, mitä [esitutkintalain] 9 luvun 7 §:n 2 momentissa säädetään (s. 25).

Eduskunnan lakivaliokunta totesi edellä mainitusta hallituksen esityksestä antamassaan mietinnössä seuraavaa:

Asianosaisen tiedonsaantioikeus ei jatkossa olisi sidottu julkisuuslaissa (L 621/1999) olevaan viranomaisen asiakirjan määritelmään. Syynä tähän on se, että viranomaisen asiakirjan määritelmää on korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytännössä (KHO 2005:89 ja KHO 2007:64) tulkittu siten, että asianosaisen tiedonsaantioikeuden ulkopuolelle on jäänyt sellaista aineistoa, joka direktiivin 7 artiklan 2 kohdan ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan kuuluu epäillyn tiedonsaantioikeuden piiriin (LaVM 7/2014 vp, s. 3).

- - -

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että esityksen perusteluista voi saada sellaisen käsityksen, että oikeussuojakeinona tiedonsaantioikeuden rajoittamiseen olisi jatkossa aina muutoksenhaku hallinto-oikeuteen (ks. HE s. 22/II). Tilanne ei kuitenkaan ole kaikissa tilanteissa tämä. Tiedon antamisesta esitutkinta-asiakirjoista ja muusta esitutkinta-aineistosta päättää esitutkintaviranomainen. Kielteisestä päätöksestä tulee tehdä esitutkintalain 11 luvun 1 §:n 1 momentin mukainen kirjallinen esitutkintapäätös. Julkisuuslakiin perustuva muutoksenhaku on kuitenkin käytössä ainoastaan silloin, kun tieto on asiakirjassa. Jos jotakin seikkaa ei anneta asianosaisen tietoon ja jos kysymys ei ole julkisuuslain mukaisesta tapauksesta, kielteisestä päätöksestä tulee tällöinkin tehdä esitutkintalain 11 luvun 1 §:n 1 momentin mukainen kirjallinen esitutkintapäätös. Oikeussuojakeinona on tällöin kantelu päätöksentekijän esimiehelle tai laillisuusvalvojalle, tai asia voidaan toimittaa syyttäjän käsiteltäväksi (ks. LaVM 44/2010 vp). (LaVM 7/2014 vp, s. 5).

Valiokunta ei muuttanut hallituksen esityksen säännöstekstiä. Eduskunnan työjärjestyksen 64 §:n mukaan valiokunnan mietinnön perustelut katsotaan hyväksytyiksi, jollei eduskunta toisin päättä. Eduskunta ei tässä asiassa tehnyt tarkoitettua toisenlaista päätöstä lakiehdotuksen hyväksyessään (EV 90/2014 vp).

Lakivaliokunnan mietintöön liittyvässä hallituksen esityksessä oli siis muun ohella kysymys rikosasian asianosaisen esitutkintaa koskevan tiedonsaantioikeuden laajentamisesta julkisuuslain mukaisen asiakirjakäsitteen ulkopuolelle. Lakivaliokunnan kannanotto julkisuuslain soveltamisesta liittyy juuri tähän.

Valiokunnan mietinnön mukaisesti julkisuuslain mukainen muutoksenhaku on käytettävissä silloin, kun pyydetty tieto on julkisuuslain mukaisessa asiakirjassa. Jos taas tieto ei ole julkisuuslain mukaisessa asiakirjassa, kielteisen päätöksen tekemiseen sovelletaan esitutkintalain 11 luvun 1 §:n säännöksiä. Esitutkintapäätöksiin ei puolestaan ole säädetty yleistä muutoksenhakuoikeutta. Kun kysymys on asianosaisen oikeuksia tai velvollisuuksia koskevasta esitutkintapäätöksestä, pidän kuitenkin mahdollisena, että ainakin jossakin tilanteessa hallintotuomioistuin saattaisi tutkia sitä koskevan valituksen perustuslain 21 §:n nojalla. Sanottu perusoikeussäännös turvaa jokaiselle oikeuden saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskevan päätöksen tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Lakivaliokunnan mietinnöllä ei siis ole muutettu hallituksen esitystä eikä sen perusteluja niiltä osin kuin rikosasian asianosaisen tietopyyntö kohdistuu esitutkinta-aineistoon kuuluvaan julkisuuslain mukaiseen asiakirjaan. Tällöin sovellettaviksi tulevat muun muassa tiedon antamista asiakirjasta, vaitiolovelvollisuutta ja muutoksenhakua koskevat julkisuuslain menettelysäännökset.”

Nämä lähtökohdat soveltuvat myös nyt käsiteltävänä olevaan tapaukseen.

Totean, että rikoskomisario E ei ole vastatessaan kantelijan asianajajalle antanut tämän pyytämää tietoa niiden poliisimiesten nimistä ja titteleistä, jotka ovat asianomistajia / asiaan osallisia po. rikosasioissa. Nuo tiedot ovat olleet julkisuuslain tarkoittamassa viranomaisen asiakirjassa, mm. tutkintailmoituksissa. E toteaa harkinneensa, ettei kantelijalle anneta tarkempia tietoja todistajina kuultavista henkilöistä ennen kuin kuulustelut saadaan suoritettua. Hän on arvioinut, ettei kantelijan oikeus puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä vaarannu, vaikka tälle toimitetaan nuo tiedot vasta noin viikko pyynnön jälkeen. Kantelijalle onkin siis esitutkintojen valmistuttua toimitettu esitutkintapöytäkirjat, joista nuo (aiemmin antamatta jätetytkin) tiedot ilmenivät. Totean, että tämä ei muuta sitä, että E on esitutkinnan aikana kieltäytynyt antamasta pyydettyä tietoa asianosaiselle.

Asianosaiselle tiedon antamisen tai siitä kieltäytymisen aineelliset edellytykset on säädetty esitutkintalain 4 luvun 15 §:ssä. E on selvityksessään maininnut tuon lainkohdan 2 momentin (”Asianosaisella ei ole 1 momentissa tarkoitettua oikeutta ennen tutkinnan lopettamista, jos tietojen antamisesta on haittaa asian selvittämiseksi”).

E on kertonut ottaneensa arvioinnissaan huomioon asianosaisen oikeuden puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä – tätähän laki edellyttää.

Korostan kuitenkin, ettei tietojen antamatta jättämistä voida perustaa pelkästään siihen, että nämä asianosaisen oikeudet eivät poliisin mielestä vaarannu. Perusedellytyksenä kieltäytymiselle on oltava aina se, että tiedon antamisesta olisi haittaa asian selvittämislle. Nyt E ei ole mitenkään selvittänyt, mitä konkreettista haittaa todistajina kuulujen poliisimiesten nimien antamisella olisi mahdollisesti ollut kyseisten asioiden selvittämislle. Näin ollen katson, ettei asiassa ei näytetty olleen perusteita olla antamatta kyseisiä tietoja kantelijan asiamiehelle jo 26.5.2021, kun E muutoin vastasi tämän pyyntöön. Saatan käsitykseni E:n tietoon.

Totean vielä, että poliisilaitoksen lausunnossa on vedottu myös siihen, että pyydetyn tiedon antaminen olisi haitannut ”pääasian” (jolla ymmärrän tarkoitettavan ns. valepoliisitapausta) esitutkintaa. Kuitenkaan poliisilaitoskaan ei ole yksilöinyt, mitä tuo haitta sen mukaan olisi ollut. Joka tapauksessa käsitykseni mukaan tietoja ei voida kieltäytyä antamasta tällä perusteella. Esitutkintalain 4 luvun 15 §:n 2 momentissa tarkoitetun haitan täytyy aiheutua juuri kyseisen asian selvittämislle, eikä se koske kyseisen asianosaisen mahdollisten muiden rikosasioiden selvittämistä.

Menettelyllisesti totean vielä, että koska E oli osittain kieltäytynyt antamasta pyydettyjä tietoja, hänen olisi tullut menetellä julkisuuslain 14 §:n 3 momentissa säädetyn mukaisesti eli 1) ilmoittaa tiedon pyytäjälle kieltäytymisen syy, 2) antaa tieto siitä, että asia voidaan saattaa viranomaisen ratkaistavaksi, 3) tiedustella asian kirjallisesti vireille saattaneelta tiedon pyytäjältä, haluaako hän asian siirrettäväksi viranomaisen ratkaistavaksi sekä 4) antaa tieto käsittelyn johdosta perittävistä maksuista.

Totean, että rikoskomisario E on sinänsä vastannut kantelijan asianajajan tietopyyntöön hyvin ripeästi ja tämä on saanut valmiit esitutkintapöytäkirjat noin viikon kuluttua. Nämä seikat huomioon ottaen pidän riittävänä, että saatan käsitykseni rikoskomisario E:n virheellisestä menettelystä hänen tietoonsa.

4 TOIMENPITEET

Saatan rikosylikomisario C:n ja rikostarkastaja D:n tietoon kohdassa 3.1.4 esittämäni käsityksen siitä, että kantelijan esteellisyysväitteen johdosta olisi ollut perusteltua tehdä esitutkintalain 11 luvun 1 §:n mukainen kirjallinen esitutkintapäätös.

Lisäksi saatan kohdassa 3.1.4 esittämäni näkökohdat esteellisyysarvioinnissa huomioon otettavista seikoista C:n ja rikoskomisario B:n tietoon.

Saatan rikoskomisario E:n tietoon kohdassa 3.2.3 esittämäni käsitykset siitä, että hän ei ole esittänyt riittäviä perusteita sille, että hän kieltäytyi antamasta asianosaiselle tämän pyytämiä tietoja ja myös hänen julkisuuslain 14 §:n 3 momentin vastaisesta menettelystään.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni C:lle, D:lle, B:lle ja E:lle.